

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

שודר בערוץ "קול ברמה" יום ראשון א' דר"ח חשוון תשפ"א

במסגרת תכנית שאלות שהתקבלו בבית ההוראה בראשות מורנו הרב שליט"א

הלכות כיבוד הורים (ב)

החובה לעמוד בפני אב ואם. עמידה לכבוד האבא בעליה לתורה. עמידה בפני האח הגדול. כמה פעמים צריך לעמוד לכבוד ההורים במשך היום. הורים שמצוים דברים הפוכים, האם חייב לשמוע לאביו או אמו. הורים גרושים שמצוים דברים הפוכים, בקול מי חייב לשמוע. השתתפות בחתונת אחד ההורים בנישואין שניים. הורים מבקשים מבנם לעבור איסור. לצחוק על תרבות לא ישראלית של האמא. לבוז להורים בלבו. אם בן דתי צריך לשמוע להורים חילוניים. הורים שמתנכלים לבנם הדתי. לעשות בדיקת סוכר וטיפולים שונים להורים. לספר ולגלח את האבא. בדיקת סוכר לסבא.

החיוב לעמוד לכבוד האבא

א. שאלה: הזמנתי חבר מהישיבה לארוחת צהריים, ובאמצע הארוחה הגיע אבי מהכולל. אמרתי לו "שלום", וחברי העיר לי על כך שעלי לעמוד מלא קומתי. עניתי לו שזה לא בית הכנסת שצריך לעמוד לאבא. מה הנכון בזה? האם הייתי צריך לעמוד?

תשובת הרב: ובכן, אלו דברי מרן השלחן ערוך במפורש (סימן ר"מ ס"ז): "חייב אדם לעמוד לכבוד אביו". ואין הכוונה רק להידור שזו קימה קלה אלא לעמוד מלא קומתו, וכמו שמפורש בשלחן ערוך בהמשך (סימן רמ"ב ס"ז) לגבי רבו, ודין אביו הוא כרבו המובהק, שצריך לעמוד לו מלא קומתו. אמנם בתשובות והנהגות (ח"ג סימן רעו) כותב שהיום לא נהגו לעמוד לכבוד ההורים, כיון שהם לא רוצים שיעמדו לכבודם, וזה גם מטריח אותם ונחשב כעול כבוד. אבל להלכה יש חיוב גם בזמננו לקום לכבוד אב ואם, וכל הפוסקים בלי יוצא מן הכלל כתבו את ההלכה הזאת, זה דברי מרן השלחן ערוך והרמ"א והראשונים והאחרונים. וכך כותב הרב בן איש חי (ש"ב פ' שופטים סי"א). וגם מרן הרב עובדיה ע"ה בהליכות עולם (ח"ח עמ' צה) נוקט בפשיטות שחייב לעמוד מפני אב ואם. וכך ההלכה למעשה. ולא רק זה, אלא גם אילו היינו אומרים שהאב מוחל על כבודו ולא רוצה שיעמדו לו, צריך

לדעת שמבואר בפוסקים שבכל אופן הבן עדיין חייב לעשות הידור. מהרש"ל בספרו ים של שלמה (במסכת קידושין פ"א סימן ע"ב) כותב שצריך לעשות הידור, ומביא מה שהרא"ש (קידושין פ"א סימן נז) כותב על מהר"ם מרוטנבורג, שמאז שהתמנה לגדול הדור ורב העיר ביקש מאבא שלו שלא יבוא אליו, כי יש אומרים שהבן שהוא רב וגדול לא יעמוד לכבוד האב אלא האב צריך לעמוד לכבוד בנו, וכיון שזה ספק בגמרא במסכת קידושין (דף ל"ג ע"ב), לכך העדיף שלא יפגשו בכלל. ומהרש"ל שם שואל, מה הבעיה? שהבן ימחל על כבודו ורק הוא יעמוד לכבוד אביו. ומתוך שהוא עדיין חייב לעשות הידור, ועל זה הוא לא יכול למחול לאביו. מובן מדבריו שגם מחילה לא מועילה בהידור. וכך מפורש גם בדברי הרדב"ז (ח"ח סימן קסה) שגם אם אבא מוחל חייב לעשות הידור. ועל כל פנים הדבר ברור ומוסכם להלכה, שהבן מחוייב לעמוד לאביו, בלי שום חולק וחילוק בדבר הזה. וגם אם האבא מוחל לבנו, חייב לפחות לעשות הידור.

לעמוד לאב או לאח הגדול בעליה לתורה

ב. שאלה: כאשר האבא או האח הגדול עולים לתורה, האם צריך לעמוד לכבודם בכל עלייה?

תשובת הרב: מרן השלחן ערוך (סימן רמ"ב ס"ח) כותב: "אם קראו לרבו לקרות בתורה בציבור, אינו צריך לעמוד כל זמן שרבו עומד וקורא בתורה, אלא רק כשהוא עובר לידו בלבד". ולכאורה אותו הדבר לגבי אביו, שרק כאשר הולך לעלות לתורה ועובר דרכו צריך לעמוד לכבודו, ואילו לאחר מכן יכול הברך או התלמיד לשבת במקומם. אבל אף על פי כן מרן החיד"א בספר לדוד אמת (סימן ה' אות לד) כותב שמקומות שנהגו לעמוד מפני רבו או אביו, כל זמן שהם עומדים וקוראים בתורה, נעשה הדבר חובה עליהם, שאם לא יעמדו נחשבים כמזלזלים בכבוד הורים ומורים. ומוסיף: ובכל כיבוד שנהגו העם, אם אינו עושה כן, הדבר דומה לביזוי. וכך כותב גם רבי חיים פלאג'י בספר חיים (סי' יא סכ"ג) ועוד פוסקים (עי' בחסד לאלפים סי' רמ"ב סק"ה, וע"ע בס' כיבוד הורים פ"ו), שהיות שהיום נהגו לעמוד לפני רבו במשך כל העליה, לכן מחמת המנהג צריך לנהוג בזה. והוא הדין לכבוד אביו. אבל מעיקר הדין החיוב לעמוד הוא רק כאשר האבא עבר לידו בדרכו לתורה.

לגבי האח הגדול, זה לא פשוט וברור שצריך לעמוד מפניו כאשר נכנס לבית, כי בשלחן ערוך (סימן ר"מ סכ"ב) כתוב "חייב אדם בכבוד אחיו הגדול", אבל השאלה אם הכוונה שצריך לעמוד מפניו ממש כמו אביו, או הכוונה רק לדבר בכבוד ולהשתדל לשרת אותו ולעזור לו וכיו"ב. ולהלכה, הרבה פוסקים כותבים שכיון שזהו ספיקא דדינא ויש אומרים שכבוד אח גדול זה דאורייתא, צריך להחמיר בדבר ולעמוד כאשר נכנס האח הגדול. אבל לגבי עמידה בכל משך הקריאה בתורה של האח הגדול, הדבר תלוי במנהג, מי שנהג להחמיר כמו החאלבים והפרסים - ימשיך בזה, ומי שלא נהג כמו למשל אצלנו - יכול להקל. לגבי אח גדול שנכנס לבית, ראוי לעמוד לכבודו, כיון שיש בזה דיון גדול בפוסקים. [עי' בדברי הרמב"ם (סוף פ"ו מהלכות ממרים). ולמרן החיד"א בשו"ת ברכה (ס"ק יב) ובס' גדולות אלישע (סק"נ) ובשו"ת דברי יציב ח"ד (סימן קכ"ח) ובשו"ת אגרות משה (ח"ב מ"ד ס"ס ק"ל) ובשו"ת שבט הקהתי ח"א (סי' רסב אות א) ובס' כיבוד הורים (פט"ז ס"ו). ע"ש].

כמה פעמים צריך לעמוד לכבוד ההורים?

ג. שאלה: אני לומדת ב"בית יעקב", והמורה לדינים לימדה אותנו שכל פעם שאבא ואמא נכנסים צריכים לעמוד להם. אבל זה מאד קשה לעמוד בכל פעם. לפעמים אני גם עולה לישון, ואמא נכנסת לחדר להרדים את האח הקטן וכיו"ב, וקשה לקום באמצע השינה, מה עלי לעשות? כשסיפרתי זאת לחברה בבנין, היא אמרה שבכלל לא צריכים לקום בכל פעם, ומספיק רק פעמיים ביום בלבד. מה באמת ההלכה?

תשובת הרב: מי שאמר שצריך לעמוד רק פעמיים ביום, זו אכן דעת הרמ"א (סימן רמ"ב ס"ז) שמספיק לעמוד פעמיים ביום, לגבי עמידה בפני רבו. ואלו דברי הגמרא במסכת קידושין (דף ל"ג סוף ע"א): אמר רבי אייבו אמר רבי ינאי, אין תלמיד חכם רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית, שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים, כי קריאת שמע קוראים רק בוקר וערב, ולא יתכן שיעמוד לרבו כמה פעמים במשך היום. והרמב"ם (פ"ו מהלכות ת"ת ה"ח) פסק כך להלכה. וכמה פוסקים כותבים שגם לאביו די שחרית וערבית.

אבל הרי"ף השמיט את הקטע הזה בגמרא, והרא"ש (פ"ק סי' נו) הסביר שהוא השמיט בגלל שנראה בהמשך הגמרא שרבי אלעזר חולק על זה, כי הוא אומר שם שכל תלמיד חכם שאינו עומד בפני רבו נקרא רשע ותלמודו תשתכח ועוד, וממה שהוא לא נתן שיעור כמה צריך לעמוד, משמע שאין קצבה לזה, וכל פעם שרבו נכנס עליו לעמוד לכבודו. והפוסקים כותבים שבודאי הוא הדין לאביו, שבכל פעם צריך לעמוד, ושכך דעת מרן השלחן ערוך.

ולפי זה השכנה שכנראה היא אשכנזיה, אמרה לה שמספיק לעמוד פעמיים ביום, כמנהג האשכנזים, על פי הרמ"א. אבל לפי דעת מרן צריך לעמוד בכל פעם ופעם שהאבא או האמא נכנסים לבית. וכך פוסק מרן הרב עובדיה בספר הליכות עולם (ח"ח עמ' קד).

אבל הנערה כאן שואלת איך היא תעשה שיעורים ותלך לישון וכדומה, והרי האמא נכנסת ובאה בכל פעם? ובכן,

מתנגדת לזה, בכל המצבים האלה מה עושים בזה? ובכן, זו הלכה בשלחן ערוך במפורש (בסימן ר"מ ס"ד): אמר לו אביו השקני מים, ואמו אומרת לו השקני מים, מניח אמו ועוסק בכבוד אביו. וזו גם גמרא מפורשת במסכת קידושין (דף ל"א ע"א). אמנם אם אפשר לקיים דברי שניהם בוודאי שיעשה את זה, אבל מדובר באופן שאי אפשר לעשות אלא או זה או זה בלבד. והטעם, הגמרא שם אומרת מפני שגם אמו חייבת בכבודו של אביו, וכיון ששניהם חייבים בכבודו, חובת הבן לבצע מה שהאבא אומר לו. אמנם אם הוא יכול לשכנע ולשדל ולדבר כמובן שזה הדבר הטוב ביותר, אבל במדה ואינו יכול עליו לשמוע בקול אביו.

הורים גרושים שמצוים על הבן דברים שונים

ה. שאלה: הורי גרושים, ואבא שלי ביקש ממני לקחת לו את הרכב למוסך בכפר ערבי, כי שם המחיר ממש זול, ואילו אמא שלי שמעה והתנגדה נחרצות בטענה שזה מסוכן, ואמרה לי: אתה לא הולך לשם. מה עלי לעשות? והאמת היא שיש לי הרבה פעמים "פלונטר" כזה, שאבא מבקש ממני לבוא אתו לקניות, ואמא מבקשת ממני לבוא לשוחח איתה בבית, מה עלי לעשות?

תשובת הרב: ובכן, מה שדברנו בשאלה הקודמת זה על הורים שגרים ביחד. אבל לגבי הורים גרושים, מן (שם) כותב: "אם היא מגורשת מאביו, שניהם שוים, ואיזה מהם שירצה מקדים". ואסביר את הדברים, בשאלה הקודמת אמרנו שהסיבה שצריך לשמוע לאביו ולא לאמו, היא משום שגם הבן וגם האם חייבים בכבוד האב, ולכן כשהאב אומר לבן הרי זה כמו שאומר לאם. ולפי זה כאשר ההורים גרושים הרי היא לא חייבת בכבודו של האב, וממילא הוא חייב בכבוד שניהם בשוה, ולכן מן כותב שלאיזה מהם שירצה יקדים. והוא הדין גם בחלק השני בשאלה, לאיזה מהם שירצה יקדים. ואדגיש נקודה חשובה, האחרונים כותבים שאין הבדל מי ביקש תחילה, כי ברגע שעוד לא התחיל את המצוה הרי מי שרוצה יכול להקדים אותו. אבל אם הוא באמצע המצוה, למשל הוא באמצע הקניות עם האבא ופתאום האמא מתקשרת

אחד מתלמידי החכמים הגדולים בישיבה שאל על זה את מן ראש הישיבה שליט"א, והרב ענה לו שמה שאמרו שצריך לעמוד בשעה שאבא ואמא נכנסים, לא הכוונה בכל פעם שנכנסים לחדר, אלא הכוונה שנכנסים לבית, וכל זמן שנמצאים בתוך הבית הרי הכל נחשבת קימה אחת. ואחרי זה ראינו שכך כותב ערוך השלחן (סימן ר"מ ס"ד) במפורש, וזה הלשון שלו: "אם דרים בבית אחד או בחצר אחת, לא שייך קימה מפניו, רק בבואו מבית המדרש וכדומה כמובן". וכל הפוסקים שכתבו בענין הזה, כותבים שבכהאי גוונא זה אומדנא דמוכח שההורים לא רוצים שיקומו מפניהם בכל פעם. ומכל מקום זה פותר את הבעיה לנערה כאן, כי רק כאשר האבא או האמא הגיעו מהעבודה וכדומה צריך לעמוד לכבודם, אבל אחרי זה כאשר נכנסים ויוצאים כל רגע בתוך הבית, אין צריך לעמוד בכל פעם מחדש, גם לדעת מן השלחן ערוך שאנחנו הספרדים נוקטים כמותו. והחידוש הזה פותר את הבעיה להרבה ילדים שיושבים בבית, ולפעמים עוסקים בענין מסויים או לומדים סוגיא בגמרא, וכל פעם האבא והאמא נכנסים לחדר וכיו"ב, שלא צריך לעמוד בכל פעם מחדש.

אב ואם שאומרים דברים שונים, למי לשמוע?

ד. שאלה: בבית הורי שיחיו הסלון קטן, ואבי ביקש ממני לשבור את הקיר המפריד בין הסלון למטבח כדי שייראה סלון גדול, אבל אמי שתחיה מתנגדת לחלוטין, ואני בין הפטיש לסדן, מה עלי לעשות?

תשובת הרב: זו שאלה מצויה הרבה פעמים, שהאבא נותן הוראה מסויימת והאמא נותנת הוראה הפוכה. אמנם זה יכול להיות גם בילדים קטנים, שלפעמים יש חילוקי דעות בין ההורים, למשל האמא מקפידה מאד על שיעורי בית ואומרת לילד שהוא לא זז מהמקום עד שגומר את השיעורים, ואילו האבא אומר לו קודם כל לעלות לישון מוקדם ובבוקר יעשה שיעורים. וכן להיפך. אבל בילדים קטנים זה צריך להגיע להכרעת ההורים, ולא שייך להכניס את הילדים בזה. אבל כאן הבן הוא אדם בוגר, שאביו מבקש ממנו לשבור את הקיר המפריד בבית ואילו האמא

בהורים גרושים ל"א, שבהם יכול לשמוע בקול מי שירצה אם האבא או האמא, אבל אם האבא מבקש לעשות דבר והאמא לא רוצה שיעשה את זה, צריך לשמוע בקול האמא, ושב ואל תעשה עדיף.

השתתפות בחתונת אחד ההורים בנישואין שניים

ו. **שאלה:** האם זה נכון שאסר להשתתף בחתונת ההורים בנישואין שניים?

תשובת הרב: זו שאלה שנשאלנו בה הרבה מאד פעמים, לגבי זוג שהתגרשו לא אליכם², ואחד ההורים שנישא בפעם השניה, מעוניין שילדיו הבוגרים יבואו לחתונה שלו, ויש אומרים שזה בעיה ומזל לא טוב וכו', מה הדין בזה? להלכה אין בעיה כלל בזה, ואפשר לבוא לחתונה הזאת. אבל לפעמים אדרבה צריך להגיד להם שיש בעיה ומזל לא טוב, כי לפעמים הבעל מתחתן והאשה עדיין מחפשת את עצמה, והיא אכולה כאובה ופגועה מאד שהיא עדיין בודדה בעולם, וכאשר יודעת שהגרוש שלה מתחתן באותו היום, היא זועמת וכועסת ומצוות על הילד שלה "אתה לא הולך בשום פנים לחתונה של אבא שלך", וכאן נכנסים לבעיה בזה. או שלפעמים הגיטה אחות של האבא מחתנת ילד, והאמא אומרת לבן: אתה לא הולך לחתונה של בת דודה שלך, כי היא מסכסכת וגועשת ורועשת וכו', ואם אתה הולך זה פוגע בכבודי ממש.

מה הדין בכל זה? כתוב בהלכה שאמנם הבן צריך לכבד את אביו ואמו, אבל אם הם אומרים לו לעבור עבירה אסור לו לעבור את את העבירה הזאת, וכמו שכתוב "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו" (ויקרא י"ט ג'), מה הקשר בין אביו ואמו לשבת? רבותינו במסכת יבמות (דף

² אומרים "לא אליכם". כך כתוב בפסוק במגילת איכה (א' י"ב) "לוא אליכם כל עוברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי", והגמרא במסכת סנהדרין (דף ק"ד ע"ב) אומרת על זה: מכאן לקובלנא מן התורה, ומפרש רש"י שם שהדרך כאשר אדם מספר צרה שאירעה לו, הוא אומר "לא אליכם", לומר שהוא לא חושב גם עליהם את הדבר הזה. ואם אדם רוצה יכול לומר לא עלינו, אבל שיוסיף ויאמר "לא אליכם", כלשון הפסוק וכדברי רש"י. וצריך לשים לב לומר את זה.

שיבוא אליה או להיפך, באופן כזה "העוסק במצוה פטור מן המצוה", ולא חייב לעזוב את האבא. ויותר מזה, מבואר בדברי הריטב"א (סוכה כה.) ועוד פוסקים (עי' בתשובת הרמב"ם בשו"ת פאר הדור סי' סד, ולהרשב"ץ במגן אבות פ"ב מ"א), שהעוסק במצוה אסור לו לעבור למצוה אחרת, מפני שנראה מזלזל במצוה הראשונה. אבל כל זמן שלא התחיל באף מצוה, זכותו להקדים מי שירצה, ואין בעיה בזה.

אבל החזון איש (סי' קמ"ט אות ו') מחדש חידוש בזה, שמה שאומרים איזה מהם שירצה יקדים, זה רק כאשר שניהם מבקשים על דבר פעיל לקום ולעשות אותו, כגון להשקות מים לאב או לאם, לעזור לאבא בקניות או לשוחח עם האמא, לבנות סוכה עם האבא או להכין צרכי החג עם האמא, ובמקרים האלה לאיזה שירצה יקדים. אבל אם האבא מבקש בקום ועשה לעשות דבר מסויים, ולעומת זה האמא מבקשת דבר שב ואל תעשה, או להיפך, שב ואל תעשה עדיף. לכן במקרה בחלק הראשון בשאלה, לדעת החזון איש הוא מחוייב לשמוע בקול האמא, כי זה שב ואל תעשה, ולא יקח את הרכב למוסך ערבי. [דרך אגב, אם ההורים שנישואים ביחד בשלום ובשלוחה והאמא לא דיברה כלום, רק שהאבא אומר לו ללכת לכפר ערבי והבן מפחד, במצב כזה בוודאי שהוא פטור ממצות כיבוד אב ואם, ואין ספק בזה]¹.

ולכאורה אפשר להעיר מכאן על מה שאמרנו בשאלה הקודמת, שהאבא מבקש לשבור את הקיר והאמא אומרת לא לשבור, שצריך לשמוע בקול אביו ולשבור את הקיר, והרי לפי דברי החזון איש גם כאן שב ואל תעשה עדיף וצריך לשמוע לאמא. אבל באמת יש הבדל בין הדברים, כי אם הם נשואים ביחד הרי גם האמא צריכה לקחת פטיש ולשבור את הקיר ולשמוע בקול בעלה, ולכן לא אומרים בזה שב ואל תעשה עדיף. ומה שדיבר החזון איש, זה רק

¹ היום יש כפרים ערביים שאומרים שזה לא מסוכן שם בכלל. והיום עקב ההגבלות של המדינה מחמת "מגפת הקורונה" יש כאלה שעושים חתונות בכפר קאסם, ועדיף להם מבית שמש כי אין סיכוי לקבל מכות מהשוטרים שם...

ה' ע"ב) מסבירים: למרות שצויתי אותך לכבד את אביך ואמך, מכל מקום את שבתותי תשמרו, ואם האב או אם אומרים לך לעבור עבירה לחלל שבת, אסור לך לשמוע בקולם. ולא דוקא חילול שבת, אלא כל עבירה שהם אומרים לבנם, אסור לו לבצע את זה. לפיכך מן (בסעיף ט"ז) כותב: האב שצויה את בנו שלא לדבר עם פלוני, או שלא ימחל לו עד שיבוא לבקש ממנו סליחה או עד שיגיע ראש השנה וכדומה, והבן רוצה להתפייס מיד לולי צוואת אביו, אין לו לחוש לציווי שלו, כי הבן לא צריך לעשות עוד עבירות ושנאת חנם בגלל מצות כיבוד אב ואם. לכן גם במקרה הזה, אם אחד ההורים אומר לבן שלו שלא יבוא לחתונה ושיריב עם הצד השני, לא צריך לשמוע בקולו. אבל בכל זאת הדרך הנכונה והחכמה להימלט מכל זה, ולכן הרבה פעמים אומרים לאותו מבני הזוג שמתחתן: תדע לך, אם הילדים מנישואים קודמים יבואו לחתונה, זה יגרום עין הרע, ולא סגולה טובה, ויהיו צרות מזה. והוא מעצמו מוותר על הדבר הזה, וכך משרים שלום ביניהם. במצבים כאלה החכמה הגדולה לצאת מזה, "כל ערום יעשה בדעת" (משלי י"ג ט"ז), לעשות בחכמה בלא מריבות, ולא להגיע להכרעה הלכתית בנושא הזה.

לצחוק על התרבות של האמא

ז. שאלה: אמא שלי הגיעה מאירופה עם תרבות אירופאית, וממש לא ישראלית. בעקבות זה היא "אלופה" בלהסתבך עם שכנות, ואנחנו הולכים כל פעם לתקן נזקים ולהשכין שלום. לא פעם יוצא לנו הילדים שיושבים וצוחקים ומרכלים על כל התרבות האירופאית הזו, ומעלים זכרונות מכל מיני מקרים של אמי וצוחקים, וגם מנסים למצוא דרך, האם יש בזה בעיה של לשון הרע?

תשובת הרב: איני יודע למה השאלה רק על לשון הרע, כי בזה אפשר להקל במקרים מסויימים כאשר הכוונה רק לתועלת ואין הגזמות וכדומה, וכמו שכתבו הפוסקים בהלכות לשון הרע. אבל הבעיה גדולה וחמורה הרבה יותר, כי מדובר באמא. ומן השלחן ערוך (סימן רמ"א ס"ו) כותב: כל המבזה אביו ואמו, אפילו בדברים אפילו ברמיזה, הרי זה בכלל ארור מפי הגבורה, שנאמר "ארור

מקלה אביו ואמו" (דברים כ"ז ט"ז)³. ויש לבית דין להכות על זה מכת מרדות, ולענוש בכפי מה שראוי. זה דברי מן. ולכן כאשר יושבים וצוחקים על האמא או האבא, צריך לדעת שיש איסור דאורייתא בדבר הזה, ואפילו אם זה רק ברמיזה. מן החיד"א (שיו"ב אות ב) וח"י אדם (כלל סז דין יט) ובן איש חי (ש"ב שופטים סכ"ג) ועוד, מביאים דברי ספר חרדים (פ"ט אות ל"ה) שכותב שגם המבזה את הוריו בלבד הוא בכלל ארור. ומביא מעשה נורא שקרה בימיו: אדם אחד שהיה מפרנס את אמא שלו, רק שהיתה בזויה בעיניו, מפני שאחרי שאביו נפטר היא התחתנה עם מישהו אחר⁴, והאיש הזה הלך דרך ים ונהרג והושלך לים, וחיפשו היהודים לבקשו, ומצאוהו על שפת הים, ועין אחת מנוקרת שניקרוהו העורבים, והתקיים בו מה שנאמר בספר משלי (ל' י"ז) "עין תלעג לאב ותבזז ליקהת אם - יקרוה עורבי נחל ויאכלוה בני נשר". זה דברי ספר חרדים. זאת אומרת אדם שמבזה את הוריו, ואפילו רק בלבד בלבד, הרי זה איסור דאורייתא ממש. והדברים האלה לא פשוטים בכלל. רבי חיים פלאג' ע"ה בספר תוכחת חיים (תולדות דף מ"ה ע"ב ד"ה ונראה ג"כ) כותב: אפילו אם לא ממש מבזה את הוריו, אלא שהוא היה נוהג בדבר מסויים כגון לנשק את ידיהם וכדומה, ועכשיו הוא מונע את זה מהם וגורם להם צער או בזיון בזה, הרי הוא עובר על מצות כיבוד אב ואם ועל מורא אב ואם, וענוש יענש בכפליים. וצריך מאד להיזהר בזה. אבל כאן השאלה מתעוררת מאליה, שהרבה פעמים האבא או האמא לא מתנהגים כמו שצריך, וכמו שאמרו בשאלה כאן "אלופה בלהסתבך", ואיך אפשר לכבד או להעריך אותם? התשובה לזה, שבמקרים כאלה צריך לדון אותם לכף זכות, ולא לטיח ולשקר ולומר שהאמא "אלופה ביחסי אנוש", אבל אפשר לומר שהתרבות שלה האירופאית שונה מזו הישראלית, ומי אמר שהישראלית

³ מקלה הכוונה מבזה, כמו שכתוב "ונקלה אחיך לעיניך" (דברים כ"ה ג').

⁴ היום לצערנו הרב יש הרבה כאלה שבגלל שהאמא התחתנה עם מישהו אחר פטירת אביהם, הם רבים ומסתכסכים איתה. וזה לא דבר חדש מהיום.

יש לך שהבן שלך דתי, תודה לקב"ה על זה, כי אחרת כולם היו יושבים על הספה ולא היה מי שיעזור לך... "בדיחה" כזו פעם אחרי פעם מצליחה להשפיע ולהגיע למקומות הנכונים, כי הרבה דברים שבאים בדרך הזו מתקבלים יותר⁵.

לגבי החלק השני בשאלה שזה בזמן שיעור תורה, מן הרב עובדיה בהליכות עולם (ח"ח עמ' קכב) כותב שאם הבן רואה שההורים מתנכלים אליו ועוויינים את הדת, פטור מלשמוע להם. ועל כל פנים מן השלחן ערוך (סעיף י"ג) כותב שגדול תלמוד יותר מכיבוד אב ואם, ולכן במצב

⁵ ואזכיר כאן את גיסתי ז"ל (שהיום האזכרה שלה וגם של בעלה ובנה ז"ל), שהיתה בצרפת ועושה הרבה "שלום בית", ולמרות שהיתה שתקנית בטבעה, ידעה להסתכל גם על הנקודה שלא רואים במבט השטחי הראשון, והרבה פעמים פתרה דברים דוקא דרך ההומור. ואומר דבר אחד מרגש עליה, שאחרי שנפטרו היא ובעלה, המשפחה שלהם עשו "מחזיק" לעילוי נשמתם (-אברך בישיבה שלומד כל היום מבוקר עד ערב ואומר קדישים לעילוי נשמת אותו אדם. ובישיבה עושים את זה תמורת 1000 ₪ לחודש, השלמה לסכום שנותנים ממשד הדתות). והנה אחרי זמן קצר בעלה התגלה בחלום לגיס שלו שבכלל לא ידע מזה שעשו מחזיק בישיבה (קוראים לו עמוס חורי מאשקלון), ואמר לו כך: "אשתי נכנסה מיד לגן עדן, בעבור המעשה חסד שהיתה עושה, ואילו אני עיכבו אותי עוד קצת, אבל ביום פלוני שעשו מחזיק בישיבה לעילוי נשמת, תיכף הכניסו אותי לגן עדן". הוא לא ידע מהדבר הזה כלום, וניגש לשאול את אבא הגאון הרב צמח שיחיה על הדבר הזה, ואבא אמר לו שאכן הדברים נכונים, והם עשו מחזיק באותו היום בישיבה. והנה בעבור דבר קטן בעולם הזה, אדם זוכה לדבר גדול למעלה. רבותינו בתלמוד ירושלמי במסכת שקלים (פ"א ה"ד) אומרים שכאשר הקב"ה אמר על הכופר "זה יתנו" (שמות ל"ג), משה רבנו התקשה בזה, והראה לו הקב"ה מטבע של אש. ושואלים המפרשים, מה צריך להראות לו מטבע של אש? הרי מטבע זה מטבע רגיל, ומה משה רבנו התקשה בזה. ומסבירים שמשה רבנו התקשה להבין שמספיק מטבע אחד בשביל כופר נפש, ולכן הראה לו הקב"ה שזה מטבע של אש. לפעמים אדם יכול לקנות דברים גדולים בעולם הבא ע"י דברים קטנים בעולם הזה. ויהי רצון שהדברים שאמרנו היום יהיו למנוחתם, ותהא נפשם צרורה בצרור החיים, אמן.

טובה יותר? והרי זה הטבע וההתנהגות שלה וגדלה בדרך הזאת. אבל אסור לבזות את ההורים בלב, וקל וחומר להשמיע דברי גיחוך וצחוק עליהם, שזה אסור ביותר.

הורים חילוניים ובן דתי

ח. שאלה: ההורים והאחים שלי חילוניים ורק אני דתי, ובגלל זה הם מציקים לי ומבקשים ממני כל היום לעזור ולסדר את הבית לעשות קניות ועוד, ואילו האחים שלי יושבים בספה ומשחקים. וכשאני אומר להורים להגיד גם להם לעזור, הם אומרים לי: איזה דתי אתה? איפה כיבוד הורים שלך? השאלה היא האם אני חייב בכלל לכבד אותם? וגם לפעמים הם יודעים שאני צריך ללכת לשיעורי תורה והם אומרים לי בכוונה שצריך לקנות לחם לארוחת ערב וכדומה, מה עלי לעשות?

תשובה: בדורנו השאלה הזאת מצויה מאד, ובפרט מי שנמצא מחוץ לבני ברק יודע כמה השאלה הזו עוצמתית. מצד אחד היא כואבת על ההורים שמחללים שבת, אבל מצד שני היא מעודדת מאד שרואים את הנהירה של הדור הצעיר לחזרה בתשובה, שלכאורה הוא היה צריך להשתולל ולרוץ אחרי תענוגות העולם הזה, אבל מכירים את האמת ורודפים אחריה. ומה הדין במקרה הזה? ובכן, מן השלחן ערוך (סימן ר"מ ס"ח) כותב: "ממזר חייב בכבוד אביו ומוראו, ואפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתיירא ממנו". משמע שאפילו הוא עדיין רשע חובה על הבן לכבדו ולהתיירא ממנו. אמנם הרמ"א כותב שיש אומרים שאם אביו רשע לא מחוייב לכבד אותו, אלא אם כן עשה תשובה. וזו דעת הטור. אבל מן פסק כדעת הרמב"ם, שאפילו אביו כעת רשע חילוני ומחלל שבת וכדומה, הבן מחוייב לכבד אותו, כמו אבא צדיק ממש. לכן רק האשכנזים יכולים להקל בדבר הזה.

אמנם צריך לדעת שכל ההיתר של הרמ"א הוא שלא צריך לכבד ולשרת אותו, אבל גם הוא מודה שאסור לבזות ולצער אותו. לכן הייתי ממליץ לנער הזה, שדוקא יזהר לכבד את האבא או האמא, רק שמדי פעם ישחיל דברים בדרך עדינה או הומור, ולמשל יאמר לאביו: אבא, איזה נס

כזה שאומרים לו ללכת לקנות לחם דוקא בזמן שהולך לשיעור תורה, פטור מלשמע להם בזה.

טיפול בהורים במקום שיש חשש שייצא דם

ט. שאלה: אני קוסמטיקאית במקצועי, ואמא שלי באה אלי לשבת, וביקשה שאעשה לה טיפולי פנים שזה כולל הזרקות, ויש מקומות רגישים שאפילו יכול לצאת דם בהזרקות, האם אני יכולה לעשות לה טיפולים כאלה?

תשובה: מרן (בסימן רמ"א ס"ג) כותב: "היה קוץ תחוב לאביו, לא יוציאנו, שמא יבוא לעשות לו חבורה. וכן אם הוא מקיז דם או רופא, לא יקיז דם לאביו, ולא יחתוך לו אבר, אף על פי שמכין לרפואה". לפי זה אם אביו מבקש ממנו למשל שיעשה לו בדיקת סוכר, אף על פי שמכין לרפואה, אסור לעשות את זה.

אבל חייב לסייג את הדברים, כי הרמ"א שם כותב: במה דברים אמורים, כשיש שם אחר לעשות, אבל אם אין שם אחר לעשות והוא מצטער, הרי הוא מקיז וחותר לו כפי מה שירשו לו לעשות. וכמה פוסקים (עי' בס' יפה ללב ח"ג אות ג, שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' ט"ל, ס' גשר החיים ח"ב ריש פ"א, שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ל"ב) כותבים, שגם אם יש מישהו אחר אבל הוא רוצה כסף, ואילו הבן

עושה לאביו בחנם, למשל אם הבן רופא שינים שעושה לאביו בחנם, או שהבת קוסמטיקאית שעושה לאמה בחנם, באופן כזה מותר לעשות את זה.

לספר ולגלח את האבא

י. שאלה: האם מותר לספר ולגלח את האבא, למרות שיתכן שייצא דם כשמגלחים בסכין בעורף וכדומה?

תשובת הרב: לגבי תספורת וגילוח, כיון שבדרך כלל לא יוצא דם ולא בטוח שיהיה דבר כזה, ממילא גם אם ייצא דם זה נקרא לא פסיק רישיה, ומותר לעשות את זה.

לעשות בדיקת סוכר לסבא

יא. שאלה: אני מתגורר עם סבי וסועד אותו, הוא צריך לעשות בדיקת סוכר כל בוקר, ומתקשה לעשות זאת לעצמו, האם אני יכול לעשות לו בדיקת סוכר שכרוכה בהוצאת דם?

תשובת הרב: נכד שסועד את הסבא, מותר לו לעשות לו בדיקת סוכר, אף באופן שיש חשש שייצא דם מזה, כי כל האיסור הוא באבא בלבד, אבל הנכד לסבא מותר לעשות את הדבר הזה.

השיעור נמסר

מידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה", בהנחיית ר' אשר ברדה.

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה

בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות

א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס הי"ו

עורך: הרב אביחי סעדון שליט"א

העלון לא הוגה ע"י מוה"ר ונכתב על דעת המערכת בלבד

ניתן ליצור קשר במייל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א

בקו "תורת חיים"

02-5606532

הודעה חשובה

אחר שהספר הבהיר "תורת חיים" חלק א'

(הכולל שיעורי מורנו הרב שליט"א שנמסרו בשנת תשע"ח),

התקבל בחיבה רבה אצל שוחרי התורה,

בעז"ה בקרוב יצא לאור עולם

הספר "תורת חיים" - חלק ב'

ובסופו שו"ת בירורי הלכה הכולל תשובות ומכתבים בהלכה

המעוניין לסייע בהדפסה יפנה בפל" – 0533121357